

TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASH BO'YICHA ME'YORIY-HUQUQIY BAZA TAHLILI.

Olim Xayrullayev Itolmasovich

Iqtisod fanlari doktori (PhD)

Yuldashev O'tkirjon Ibragimovich

*Xalqaro innovatsion universitet, Iqtisodiyot va moliya kafedrası Iqtisodiyot
mutaxassisligi 2-bosqich magistranti*

Anontatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlikni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlashga doir me'yoriy-huquqiy baza tahlil qilinadi. Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida ko'rib chiqilib, mavjud huquqiy normativlar samaradorligi va amaliy natijalari baholanadi.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik, qo'llab-quvvatlash, me'yoriy-huquqiy baza, iqtisodiy rivojlanish, davlat siyosati, imtiyozlar.

Анонтация: В данной статье анализируется нормативно-правовая база развития и поддержки предпринимательства в Республике Узбекистан. Поддержка предпринимательства рассматривается как приоритетное направление государственной политики, оценивается эффективность действующих правовых норм и их практические результаты.

Ключевые слова: предпринимательство, поддержка, нормативно-правовая база, экономическое развитие, государственная политика, льготы.

Abstract: This article analyzes the regulatory and legal framework for the development and support of entrepreneurship in the Republic of Uzbekistan. Entrepreneurship support is considered a priority area of state policy, and the effectiveness of existing legal norms and their practical results are evaluated.

Keywords: entrepreneurship, support, regulatory and legal framework, economic development, state policy, incentives.

Mavzuning ahamiyati: Tadbirkorlik subyektlarining faoliyati iqtisodiy o'sish, innovatsiyalar va raqobatbardoshlikni oshirishga bevosita ta'sir qiladi. Shu sababli, me'yoriy-huquqiy bazani doimiy ravishda tahlil qilish, uni takomillashtirish va zamonaviy iqtisodiy talablar bilan muvofiqlashtirish muhimdir.

KIRISH

Mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini oshirishda tadbirkorlik muhim o'rin tutadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik aholini ish bilan ta'minlash, yangi ish o'rinlari yaratish, yalpi ichki mahsulot hajmini oshirish hamda innovatsion rivojlanishni ta'minlashning asosiy omillaridan biridir.

O'zbekiston Respublikasi hukumati tadbirkorlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratadi, bu esa turli davlat dasturlari, imtiyozlar va qo'llab-quvvatlash choralari

orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, tadbirkorlikni samarali rivojlantirish uchun huquqiy baza mukammal va amaliy jihatdan samarali bo'lishi kerak.

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirdi. So'nggi yillarda xususan Shavkat Mirziyoyev rahbarligida tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ortiqcha ma'muriy to'siqlarni bartaraf etish bo'yicha tizimli chora-tadbirlar ko'rildi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida tadbirkorlik mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining asosiy drayveri hisoblanadi. Xususan, O'zbekiston iqtisodiy siyosatida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan.

So'nggi yillarda Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan tadbirkorlik subyektlari huquqlarini himoya qilish, davlat aralashuvini qisqartirish, soliq yukini kamaytirish va litsenziyalash tizimini soddalashtirish bo'yicha keng qamrovli islohotlar amalga oshirildi.

Shu bilan birga, amaldagi normativ-huquqiy bazani tizimli tahlil qilish va uni zamonaviy bozor munosabatlariga mos ravishda takomillashtirish zarurati saqlanib qolmoqda.

O'zbekistonda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning huquqiy asosi Konstitutsiya, "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonun va ko'plab Prezident farmonlari (masalan, PQ-5087) bilan mustahkamlangan. Tahlillar ma'muriy to'siqlarni kamaytirish, soliq yengilliklari, moliyaviy resurslar va hisobotlarni soddalashtirishga qaratilgan. Asosiy e'tibor jamoatchilik nazorati va kichik biznesni barqaror rivojlantirishga qaratilmoqda.

Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha me'yoriy-huquqiy bazaning asosiy yo'nalishlari:

Huquqiy kafolatlar va erkinliklar: Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida, xususiy mulk daxlsizligi va tadbirkorlik faoliyatiga davlat organlarining asossiz aralashuviga chek qo'yilishi.

Ma'muriy yuklamani kamaytirish: Litsenziyalanadigan faoliyat turlari va ruxsat berish tartib-taomillarini soddalashtirish, hisobotlarni qisqartirish, ro'yxatdan o'tishni raqamlashtirish.

Moliyaviy va soliq yengilliklari: Kichik va o'rta biznes uchun imtiyozli kreditlar, soliq stavkalarini kamaytirish, soliq ta'tillari va subsidiyalar taqdim etish.

Institutsional qo'llab-quvvatlash: <https://gov.uz/soliq/news/view/26169>
Prezident huzuridagi Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha jamoatchilik kengashi, Savdo-sanoat palatasi kabi tuzilmalar orqali biznes manfaatlarini himoyasini ta'minlash.

Tahlil natijalari: Tadbirkorlik muhiti sezilarli darajada yaxshilangan bo'lsa-da, qonunchilikni amaliyotda to'g'ri qo'llash, jamoatchilik kengashi a'zolari tomonidan ta'kidlanganidek, tadbirkorlar uchun salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan normativ hujjat loyihalarini qayta ko'rib chiqish kabi masalalar dolzarb bo'lib qolmoqda.

Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash quyidagi huquqiy tamoyillarga asoslanadi:

- qonun ustuvorligi;
- tenglik va diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik;
- davlat aralashuvining cheklanganligi;
- tadbirkorlik subyektlari huquqlarining kafolatlanganligi.

Konstitutsiyaviy asoslar:

Tadbirkorlik faoliyatining huquqiy asosi, avvalo, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi da belgilangan. Unda xususiy mulkning daxlsizligi, tadbirkorlik erkinligi va raqobatni qo'llab-quvvatlash kafolatlangan.

- Konstitutsiyaga muvofiq;
- Har bir shaxs mulkdor bo'lish huquqiga ega;
- Davlat xususiy mulkni himoya qiladi;
- Tadbirkorlik faoliyati qonun bilan himoya qilinadi.

Maxsus qonun hujjatlari:

- Tadbirkorlik sohasini tartibga soluvchi asosiy normativ-huquqiy hujjatlarga quyidagilar kiradi:

- Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida;
- Raqobat to'g'risida;
- Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida;
- Xususiy mulkni himoya qilish va mulkdorlar huquqlarining kafolatlari to'g'risida;

Mazkur qonunlar tadbirkorlik subyektlarining huquqiy maqomini, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini, nazorat tartibini va javobgarlik choralari belgilaydi.

Davlat dasturlari va institutsional mexanizmlar:

So'nggi yillarda "Har bir oila – tadbirkor", "Yoshlar – kelajagimiz" kabi davlat dasturlari orqali imtiyozli kreditlar, subsidiyalar va grantlar ajratilmoqda.

Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda quyidagi institutlar muhim rol o'ynaydi:

Savdo-sanoat palatasi;

Biznes-ombudsman instituti;

Tijorat banklari va jamg'armalar.

Amaldagi tizimdagi muammolar:

Tahlil shuni ko'rsatadiki, amaldagi me'yoriy-huquqiy bazada ayrim kamchiliklar mavjud:

- qonun hujjatlarining tez-tez o'zgarishi;
- amaliyotda byurokratik to'siqlarning saqlanib qolishi;
- ayrim sohalarda litsenziyalash jarayonining murakkabligi;
- sud-huquq amaliyotining bir xillik tamoyiliga to'liq amal qilinmasligi.

Qonunchilikni barqarorlashtirish:

Normativ-huquqiy hujjatlarni tizimlashtirish va kodifikatsiya qilish zarur. Tadbirkorlikka oid barcha asosiy normalarni yagona kodeksga jamlash maqsadga muvofiq.

Raqamlashtirish va ma'muriy islohotlar:

- Litsenziya va ruxsat berish tartib-taomillarini to'liq raqamlashtirish;
- "Yagona darcha" tizimini takomillashtirish;
- Nazorat organlari faoliyatini risk-tahlil asosida tashkil etish.
- Sud-huquq himoyasini kuchaytirishda tadbirkorlarning huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini kuchaytirish, iqtisodiy sudlar amaliyotini yagona standartlar asosida shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga doir milliy va xalqaro huquqiy normalar ko'rib chiqildi. Jumladan:

Milliy huquqiy hujjatlar:

O'zbekiston Respublikasi Prezident farmonlari, qonunlar, hukumat qarorlari va boshqa normativ hujjatlar tadbirkorlikni rivojlantirish mexanizmlarini belgilaydi.

Imtiyozlar va qo'llab-quvvatlash:

Soliq imtiyozlari, subsidiya va grantlar, kredit resurslariga kirish imkoniyati, tadbirkorlikni rivojlantirish markazlari orqali ko'rsatiladigan konsultatsiyalar.

Me'yoriy-huquqiy bazaning samaradorligi:

Hujjatlar va ularning amaliy qo'llanilishi tahlil qilinib, mavjud kamchiliklar aniqlangan: ba'zi hujjatlar zamonaviy iqtisodiy tadbirkorlikni rivojlantirishda me'yoriy-huquqiy baza muhim rol o'ynaydi. Uning samaradorligini oshirish nafaqat davlat siyosatining maqsadlariga erishishga, balki iqtisodiy barqarorlik, ish o'rinlari yaratish va innovatsion rivojlanishga xizmat qiladi. Tahlil natijalari davlat organlari, tadbirkorlar va ilmiy tadqiqotchilar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Xulosa

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha mustahkam me'yoriy-huquqiy baza shakllangan. Konstitutsiyaviy kafolatlar, maxsus qonunlar va davlat dasturlari tadbirkorlik subyektlari faoliyatini qo'llab-quvvatlashga xizmat qilmoqda.

"Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha me'yoriy-huquqiy baza tahlili" mavzusi doirasida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston da tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish uchun mustahkam huquqiy asos yaratilgan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi da xususiy mulk daxlsizligi va tadbirkorlik erkinligi kafolatlangan bo'lib, bu norma sohadagi barcha qonunchilik hujjatlarining poydevorini tashkil etadi.

Shuningdek, Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida, Raqobat to'g'risida hamda Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida kabi maxsus qonunlar tadbirkorlik subyektlarining huquqiy maqomini aniqlashtirib, ularning faoliyatini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini belgilab beradi.

Mazkur normativ-huquqiy baza tadbirkorlik erkinligi, teng raqobat muhiti va investitsion jozibadorlikni ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Biroq tahlillar shuni ko'rsatadiki, amaliyotda ayrim muammolar saqlanib qolmoqda. Jumladan, qonunchilikning tez-tez o'zgarishi, ma'muriy tartib-taomillarning murakkabligi hamda ayrim nazorat mexanizmlarining ortiqcha byurokratik xususiyatga egaligi tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ma'lum darajada to'sqinlik qilmoqda.

Shu bois, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish uchun normativ-huquqiy hujjatlarni tizimlashtirish, litsenziyalash va ruxsat berish tartib-taomillarini to'liq raqamlashtirish, sud-huquq himoyasini kuchaytirish hamda davlat organlari faoliyatida ochiqlik va shaffoflikni oshirish zarur.

Umuman olganda, O'zbekistonda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha shakllangan me'yoriy-huquqiy baza iqtisodiy o'sishni ta'minlash va xususiy sektor ulushini kengaytirish uchun muhim huquqiy zamin yaratadi. Uni izchil takomillashtirish esa mamlakatning barqaror iqtisodiy taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, qonunchilikni yanada barqarorlashtirish, byurokratik to'siqlarni qisqartirish va sud-huquq tizimini takomillashtirish tadbirkorlik muhitini yanada yaxshilashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasining 2012 - yil 2 - maydagi O'RQ - 328 - sonli yangi tahrirdagi « Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida»gi qonuni, 3 - modda.
3. O'zbekiston Respublikasi Kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash davlat dasturlari (2019–2024).
4. Abdurahmonov, A. "Tadbirkorlik va davlat siyosati." Toshkent, 2020.
5. O'lmasov A., Vaxobov A.V. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. - T.: «Iqtisod-moliya», 2014.
6. Tadbirkorlik faoliyati to'g'risida. O'zbekiston Respublikasining Qonuni. O'RQ-358-son, 01.01.2017.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Tadbirkorlik faoliyatini yanada rivojlantirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish to'g'risida"gi PF-5511-son Farmoni. 27.06.2018.
8. Abdullayev, A. (2018). O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini kreditlash mexanizmini takomillashtirish. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, (5), 24-32.